

Nr 6.

Ankom till riksdagens kansli den 19 februari 1918 kl. 1/2 4 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående straffet för rymning från mobiliserad avdelning av krigsmakten.

Närvarande: herrar Pettersson i Södertälje, Persson i Norrköping, Stärner*, greve Spens*, Alexanderson, Dahl*, Tisell, Permansson, Klefbeck*, Frändén*, Lindqvist i Kosta*, Lindley, Ernst, Holmdahl, Karlsson i Fjäl, Svensson i Betingetorp* och Johansson i Trollhättan*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 3, hava herrar Leander och Hamrin hemställt, »det riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande sådan ändring av gällande strafflag för krigsmakten, att förhöjning av straffet för rymning från mobiliserad avdelning bortfaller eller att åtminstone ett förtydligande äger rum, när och i vilket fall mobilisering skall anses vara för handen, samt att i samband därmed straffbestämmelserna för rymning från mobiliserad avdelning mildras.»

Till stöd för sin ifrågavarande hemställan hava motionärerna anført följande:

*Motionärer-
nas moti-
vering.*

— »Då vid 1914 års sommarriksdag en reformerad strafflag för krigsmakten jämte lag om krigsdomstolar och rättegången därstädes antogs, glädde sig alla de, som länge väntat på krigslagarnes humanisering, över detta beslut och hoppades därav ganska mycket, i synnerhet för manskapets skull, enär den klyfta, som förutvarande strafflag för krigsmakten uppställde mellan befäl och manskap, genom den nya lagen väsentligen utjämnades. Kanske ha icke dessa förhoppningar till alla delar gått i uppfyllelse. Då förut en hel mängd förseelser avdömdes av vederbörande chefer själva och sålunda fingo försonas med arreststraff, synes det ha blivit praxis att i avsevärd utsträckning till krigsdomstolarna hänskjuta även de mål, som röra mindre graverande förseelser, vilket knappast kan sägas ha länt dem, som begått förseelserna

och skolat stånda ansvar därför, till någon fördel. De straff, som av domstolarna utmätts, ha nämligen icke varit lindrigare än de disciplinstraff, som brukat åläggas av de militära myndigheterna, utan snarare tvärtom.

Härmed är dock icke sagt, att ej de nya krigslagarne i stort sett utgöra en förbättring av de gamla. Dock återstå ännu vissa brister, som behöva avhjälpas. Bland dessa har särskilt under nuvarande mobiliseringstid en varit i ögonen fallande, vilken vi tillåta oss att rikta uppmärksamheten på.

5 kap. av nu gällande strafflag för krigsmakten avhandlar rymning och olovligt undanhållande jämte straffskalorna därför. Bland dessa paragrafer har isynnerhet den 49 visat sig vara en stöttesten, vilken vållat dem, som haft att tillämpa densamma, stora bekymmer. Den stadgar, att om krigsman, som är tjänstgöringsskyldig vid mobiliserad avdelning, rymmer, skall han dömas till straffarbete från och med 6 månader till och med 2 år. Alltså tillämpas hart när samma straff på rymmare från mobiliserad avdelning som på den, vilken rymmer från avdelning ställd på verklig krigsfot, oaktat avståndet mellan avdelning av förra och senare slaget måste betraktas såsom ganska stort. Enär enligt 53 § rymning föreligger, då krigsman vid mobiliserad avdelning hållit sig undan över 24 timmar av den bestämda tjänstgöringstiden, har det i en mängd fall inträffat, att permitterat manskap, som inställt sig först 30 à 40 timmar efter permissionstidens utgång, måst åläggas minst 6 månaders straffarbete. Onekligen måste detta anses såsom för strängt och såsom stötande för det sunda rättsbegreppet. Visserligen ha flera av dessa fått strafftiden avkortad på grund av kunglig nåd, men det är icke tilltalande, att nådevägen skall behöva anlitas för utfående av rätten.

I icke få fall torde det ha inträffat, att de dömande myndigheterna funnit sig böra tillämpa mom. 2 av ifrågavarande § 49, även där inga förmildrande omständigheter realiter förefunnits, på det att de måtte slippa utmäta ett straff, som de ansett icke stå i rimlig proportion till förseelsen. Även detta vittnar om, att straffbestämmelserna i §:s mom. 1 äro alltför rigorösa.

Även rörande frågan, vad som bör förstås med mobiliserad avdelning, synes viss oklarhet råda. I § 4 sägs, att krigsmakt eller avdelning av krigsmakten skall anses såsom mobiliserad, då den för annat ändamål än övning ställes eller är ställd på krigsfot. Strängt taget borde alltså allt det manskap, som immobiliserats för utförande av neutralitetsvakt, inrymmas under ovannämnda bestämmelse. Så har likväl icke, så vitt vi kunna finna, varit fallet. De immobiliserade vid

armén och kustartilleriet ha i allmänhet icke betraktats såsom stående på krigsfot, men väl de, som varit inmönstrade å flottans fartyg. Detta har haft till följd, att straffet för i grund och botten samma förseelse utfallit högst olika. Den, som rymt från avdelning vid armén, har undsluppit med disciplinstraff eller 1 månads fängelse, under det den, som rymt från fartyg, fått 6 månaders straffarbete. Men också i fråga om flottans fartyg har olikhet i berörda hänseende kunnat råda, enär det ena ansetts tillhöra mobiliserad avdelning och det andra icke. På grund därav har rymning från ett fartyg belagts med strängare straff än rymning från ett annat. Att detta är avita, ligger i öppen dag.

Det kan ifrågasättas, huruvida den skärpning av straffet, som följer på rymning från mobiliserad avdelning, skulle vara behöflig eller om det icke vore tillfyllest att i lagen upptaga endast tvenne kategorier rymningsbrott, d. v. s. rymning från avdelning dels på fredsfot och dels på verklig krigsfot, varigenom den mitt emellan liggande straffsatsen kunde försvinna. I varje händelse är det nödigt att förtydliga och precisera, vad som menas med mobiliserad avdelning, och även mildra lagens bestämmelser om straffpåföljden för rymning från dylik avdelning. Liksom det missnöje, som denna del av lagen framkallat, icke kan stämplas såsom oberättigat, bidrager ingalunda den rådande olikheten i utmätningen av straff för rymningsbrott att göra krigstjänsten populär.»

*Utskottets
yttrande.*

Strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914 innehåller uti 49 och 50 §§ bestämmelser för det fall, att krigsman gör sig skyldig till rymning. Den förstnämnda paragrafen avser rymning av krigsman vid mobiliserad avdelning; straffet är bestämt till straffarbete från och med sex månader till och med två år, men kan för visst fall, därest omständigheterna äro synnerligen mildrande, enligt paragrafens andra moment nedsättas till fängelse i högst ett år. Såsom mobiliserad anses enligt 4 § i lagen rikets krigsmakt eller avdelning av krigsmakten, då den för annat ändamål än övning ställes eller är ställd på krigsfot. I 50 § åter bestämes ansvaret för rymning i vanliga fall, d. v. s. då brottet begås under andra förhållanden än dem, som omförmålas i 49 §; brottet är i regel belagt med fängelse i högst sex månader eller, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, med disciplinstraff. Enligt 53 § i lagen är för visst fall olovligt undanhållande, som varar utöver viss kortare tid, likställt med rymning. Slutligen stadgas i krigsartiklarna straff för rymning under krigstid eller eljest under tid, då rikets krigsmakt är mobiliserad, nämligen straffarbete från och med sex månader till och med åtta år.

Straffet för rymning är således olika, allteftersom rymning begås under fredstid eller krigstid och vad därmed är likställt samt i förra fallet, allteftersom rymning sker från mobiliserad avdelning eller icke. Motionärerna ifrågasätta, huruvida den höjning av straffet, som följer på rymning från mobiliserad avdelning, är erforderlig, eller om det icke vore tillfyllest, att i lagen upptoges endast två slag av rymningsbrott, rymning från avdelning på fredsfot och rymning från avdelning på verklig krigsfot. I varje fall anse de, att ett förtydligande av vad som menas med mobiliserad avdelning är påkallat samt att i samband därmed straffet för rymning från dylik avdelning bör sänkas.

Då man i fråga om vissa förbrytelser stadgat särskilt strängare straff, därest de förövas under krig, har detta uppenbarligen skett förnämligast därför, att de i sådant fall ansetts medföra en väsentligt större fara för det allmänna än eljest. Samma skäl, som i nämnda fall föranlett en höjning i straffet, tala emellertid för att en sådan bör inträda även under vissa andra förhållanden, som ligga kriget nära. Den ökade fara, som i fråga om vissa brott huvudsakligen betingar det högre straffet, uppkommer nämligen icke i och med själva krigsutbrottet, utan föreligger i regel även under tiden närmast dessförinnan, då kriget när som helst kan väntas utbryta. Våra krigsartiklar äga sålunda tillämpning icke blott i krigstid utan jämväl, då rikets hela krigsmakt är mobiliserad. Däremot gälla hos oss de för krigsförhållanden egentligen avsedda straffbestämmelserna, i motsats till vad som är fallet i vissa främmande lagar, som regel icke under tid, då allenast en del av krigsmakten, den avdelning, som den brottslige tillhör, är ställd på krigsfot. Men beträffande vissa brott, och till dem hör rymningsbrottet, har det ansetts oundgängligen nödvändigt, att de beläggas med särskilt strängare straff för sist angivna fall. I 1881 års strafflag för krigsmakten var sålunda 61 §, som i sak motsvarar 49 § i nu gällande strafflag, tillämplig i fråga om varje rymning från avdelning, som av där omfördad anledning ställts på krigsfot, oberoende därav, huruvida så var förhållandet med krigsmakten i dess helhet eller icke. Att i nu berörda hänseende frångå denna lagens ståndpunkt kan utskottet icke förorda.

Däremot anser utskottet det kunna ifrågasättas, huruvida icke erfarenheten visat, att en sänkning av straffet för rymning från mobiliserad avdelning må kunna äga rum. Enligt de upplysningar, som inom utskottet meddelats, torde, på sätt motionärerna frambållit, ej sällan hava inträffat, att domstolarna funnit sig böra tillämpa andra momentet i 49 §, även där inga förmildrande omständigheter visats hava förelegat. Anledningen härtill har antagligen varit den, att en tillämpning av lagen enligt

dess lydelse ansetts leda till obehörig stränghet. Motionärerna hava jämväl framhållit, att i vissa fall straff, utmätt enligt paragrafens första moment, nådevägen mildrats. Det är emellertid givet, att ett brott av förevarande karaktär måste åtföljas av ett mera allvarsamt straff, och att detta särskilt gäller, om brottet sker under krig eller mobilisering. Men utskottet vill ifrågasätta, huruvida den ökade fara för det allmänna, rymningsbrottet från mobiliserad avdelning medför, städse kan anses vara så mycket större, att den höjning i straffet för nämnda brott, som kommit till uttryck i bestämmandet av straffminimum till straffarbete i sex månader, verkligen är av förhållandena påkallad, eller med andra ord huruvida ett efter farans storlek för olika förhållanden avpassat straff städse låter utmäta sig inom den sålunda nedåt bestämda strafflatituden.

Vad slutligen angår motionärernas yrkande därom, att i lagen måtte tydligare angivas, när och i vilket fall mobilisering skall anses vara för handen, är det givetvis av största vikt, att bestämmelserna härutinnan erhålla nödig bestämdhet och tydlighet. Såvitt utskottet har sig bekant, lärer emellertid i nu angivna hänseenden någon oklarhet icke råda. Mobiliserad i strafflagens mening är krigsmakten eller del därav, då mobilisering av Kungl. Maj:t i generalorder påbjudits. Att dylik befallning utgått, bringas till vederbörandes kännedom genom kungörelser, som offentligen anslås, eller ock genom särskilda inkallelseorder.

Med stöd av det ovan anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte med anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes, efter verkställd utredning, taga under övervägande, huruvida det i nu gällande strafflag för krigsmakten stadgade straffminimum för rymning av krigsman vid mobiliserad avdelning, straffarbete i sex månader, må kunna sänkas, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 19 februari 1918.

På lagutskottets vägnar:

JAKOB PETTERSSON.